

Tidsskriftets forsider – alt kommer for en dag før eller senere

For meg er de mange hyggelige brevene jeg får fra Tidsskriftets lesere en særdeles positiv bivirkning ved min aktivitet vedrørende forsider og forsidedekster. Jeg prøver å beflitte meg på at alt som kommer på trykk skal være så eksakt og nøyaktig som mulig, men av og til inneholder brevene kommentarer til bilder og tekster, basert på mer inngående kjennskap til stoffet enn jeg har kunnet varte opp med. I den senere tid er det kommet tre slike supplerende opplysninger som jeg føler bør ut til leserne.

Da forsiden om jordmorboken fra 1600 var under forberedelse (1), var det et ord i tittelen som gav atskillig hodebry på grunn av utydelig trykk av frakturskriften. Ordbøker var heller ikke til særlig hjelp. Tydningen som «Ichunde», altså en eller annen mulig slektning av det gammeldagse «ikkun», kunne gi plausibel mening, med det var likevel nødvendig å føye til et spørsmålstegn. I brev av 5.9. 2001 kommer imidlertid overlege Hartwig Körner i Stavanger med en tydning som lyder langt bedre: På 1600-tallet forekom ordet «jetzt», altså «nå» i en variant som ble skrevet «jetzunde», påpeker han. En spissfindighet som gav nødvendig oppklaring! Interesserte bes notere det.

Kunstnerens modell for statuen Efter badet (1920) av Anders Svor (1864–1929) i tilslutning til omtalen av offentlige bads skiftende funksjon (2), viser seg å ha nærmere tilknytning både til temaet og til Tidsskriftets leserkrets enn hva som antakelig er alminnelig kjent. Kollega Per Apall-Olsen fra

Tvedestrand var venn av lungelegen Egil Svaar (1895–1969). Han skriver til meg 15.9. 2001 at det var unge Svaar som stod modell for skulpturen – og han var en habil roer og svømmer, altså hadde et særlig nært forhold til det samme våte element som de offentlige bad skulle oppdra folk til å like.

I nr. 14/2001 gjengav Tidsskriftet på forsiden en reproduksjon av maleriet Doktorhesten (1888) av Fritz Thaulow (1847–1906). Teksten parafraserte over innføringen av fastlegeordningen – hesten som hutret utenfor huset som et slags symbol for den tålmodige og empatiske legen som var i sykebesøk innenfor (3). Nei, skriver styrer og konservator Tore Lande Moe ved Sunnhordland folkemuseum og sogelag 5.9. 2001: Det var ikke doktorens hest Thaulow hadde malt. Det var postmannens! «Lang Vænten» var den første tittelen. I en artikkel (4) forteller Moe om Thaulows opphold på Stord for å finne motiver. Moe skriver: «Etter tradisjonen skal det vera hesten til Pål i Sæbø som dottera, Else, kørde inn til Leirvik når ho henta posten til Kårevik.»

Høstbildet med hesten forekommer i to versjoner som er nokså like, bare med noen detaljer i bakgrunnen som er forskjellige. Maleriet som ble benyttet i Tidsskriftet, finnes i Bergen Billedgalleri og ser særlig ødselig ut, for her er det ikke et menneske med engang i det våte og triste landskapet, bare en fugleflokk langt borte. Posten skulle frem, da som nå, med regninger og inkassovarsler. Kanskje et kjærlighetsbrev, men kan

hende også et brev fra Amerika om en slektning som var død. Mange nordmenn hadde nære skyldfolk i Amerika i 1888. Det kommer ikke alltid noe godt med posten. Assosiasjonene kan være mange når posthesten venter utenfor. Ikke alle er positive.

Senere, i utstillingskataloger, ble navnet endret til «Doktorens hest». Kanskje lød det bedre? Satte flere følelser i sving? Gav maleriet et mer appellerende budskap? I alle tilfeller melder det seg andre assosiasjoner. Romantiske hentydninger i tidens stil til den trygge og gode landslegen, til doktorens varme omsorg i de ugjestmilde omgivelsene, passet sannsynligvis bedre i de urbane salongene.

Men det er altså ingen doktorhest vi ser, det er simpelthen juks.

Hva kan vi lære av dette? At alle knep før eller senere kommer for en dag, selv om det skulle gå hundre år. Jukset vrenger seg.

Øivind Larsen

Seksjon for medisinsk historie
Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo
Postboks 1130 Blindern
0317 Oslo

Litteratur

1. Larsen Ø. Tidlig lærebok for jordmødre. Tidsskr Nor Lægeforen 2001; 121: 2355.
2. Larsen Ø. Helse, kraft og styrke. Tidsskr Nor Lægeforen 2001; 121: 2457–8.
3. Larsen Ø. Maleriet av fastlegen – finnes det? Tidsskr Nor Lægeforen 2001; 121: 1663–4.
4. Moe TL. Hausten og jula 1888: Fritz Thaulow på Stord. Sunnhordland 27.12.1988: 6. ○